

TÁRSASÁGI HÍREK

JANUS PANNONIUS-VÁNDORGYŰLÉS

Pécs, 1972. március 27–29.

Janus Pannonius halálának 500. évfordulója adta annak a külsőségeiben is nagyszabású rendezvénysorozatnak keretét, amelyben idei tavaszi vándorgyűlésünk megrendezésre került, a Baranya Megyei és a Pécsi Városi Tanács gondos szervező és előkészítő munkájának, vendégszeretetének kedvező légkörében. Párhuzamosan tartotta tudományos ülészsakát a Magyar Tudományos Akadémia, az Irodalomtudományi Intézet reneszánsz munkaközössége, valamint az ELTE Olasz és Latin tanszéke. Az ünnepi nyitóülés azonban a vándorgyűlés és a tudományos ülészsak közös rendezvénye volt, melyen Kardos Tibor mondotta el (e számunkban található) előadását. Hozzászólt Veljko Gortan zágrábi és Giuseppe Billanovich milánói professzor.

Az eseménysorozatot Borsos Miklós Janus Pannonius-szobrának leleplezése vezette be, majd ezt követte a reneszánsz kiállítás megnyitása. A Pécsi Nemzeti Színház bemutatót szervezett az évfordulóra; Janus Pannonius műve ihlette a *Panegyricus* című reneszánsz balettet, amelynek Eck Imre, Farkas Ferenc és Gyárfás Miklós voltak az alkotói. Sor került továbbá Martyn Ferenc Janus Pannonius-illusztrációinak kiállítására, akinek az évfordulóra alapított s ettől kezdve évenként kiosztásra kerülő Janus Pannonius-émlékérmeket első ízben nyújtották át.

A vándorgyűlés második napján rendezett ülészsak a régi magyar irodalom és az iskola kapcsolatát vitatta meg Bécsy Tamás vitaindító referátuma alapján. Részletesen ismerteti és elemzi a bevezető előadást, valamint a vitát Mész Éva *Régi magyar irodalom és nemzeti öntudat* címen a *Magyartanítás* 1972/4—5. számában (222—25).

A következő napi vitáülésre Nagy Péter *Klasszikusaink színpadra alkalmazása vagy modernizálása* c. bevezetője után került sor. (Meggjelent *Klasszikusok megfiatalítása?* címen a *Kortárs* 1972/8. számában.)

Nagy Péter előadása nyomán élénk vita bontakozott ki a klasszikus művek átirásának jogosságáról, illetve e művek esztétikai hitellességének kérdéséről.

Marton Endre koncepciója abból indult ki, hogy a magyar dráma klasszikus öröksége köztudottan három művet jelent. Ám a múlt században több hatalmas erőfeszítéssel, költői szépséggel megírt mű született, ezeket sem hagyhatjuk a könyvespolcon porosodni. A Nemzeti Színház körületekintően, egy program igényével csinálja ezeknek a színpadra állítását. Az élő színháznak kötelessége élővé tenni a meglevő drámai hagyományt. Feladata az is, hogy kialakítsa a maga játéktílusát, amit csak nemzeti drámák színrevitelével tehet. A 20. század színházművészetét összegezni kell, hogy letehessek a 21. század céljait, ám a színház ma sem élhet úgy, hogy a klasszikus nemzeti dráma ne kerüljön színre. Az irodalomtörténészek megkérdőjelezték ezt a törekvést, pedig szerinte az átdolgozások nem vezetnek félre a közönséget, nem devalválják az irodalmi művet, csak játszhatóvá teszik. Mindenesetre jó volna ezeknek a daraboknak eredeti és átdolgozott szövegét közös kötetben megjelentetni. Meggyőződés, hogy az említett darabokat (*Czillei és a Hunyadiak, Mózes, Csák végnapjai*) csak így lehetett bemutatni, s a Nemzeti Színház a megkezdett programot folytatni kívánja.

Hozzászólásában Keresztury Dezső kifejtette, hogy minden művészet, de főképpen a színház hagyomány és megújulás, megszokás és kísérletezés, törvény és szabadság örökös küzdelmében, dialektikájában él. Példaként említette Shakespeare-t. Majd arról szólt, hogy a vita: a színház van-e drámaíróért vagy fordítva, nem újkeletű s nem is hazai. De nálunk különösen sajátos színczettel vetődik fel, hiszen a klasszikus magyar színjátszás úgyszólván három műre korlátozódik. Ezért érthető az a mindegyre megújuló erőfeszítés, hogy régi dráma-irodalmunk féligkész darabjaiból valamit mégis átmentsünk élő színpadainkra. A továbbiakban az általa átdolgozott két Madách-mű nagy sikeréről, ennek okairól, az átdolgozás során felmerült nyelvi problémákról, a színpadi ismeretek híján készült művek talpraállításának nehézségeiről szólt, — kiemelve a végső eredményben a kollektív színházi együttműködés oroszlanrészét. — Benedek András a vita alapját abban jelölte meg, hogy az irodalomtörténeti szemlélet

lecövekeli magát az eszmei tartalom mellett, de a színmű más kategóriák szerint is értékelendő. Az átdolgozások a színház sajátos igényére vannak tekintettel, ezt nem lehet elvetni. Stílárís újításokra szükség van (pl. a félmúlt kiiktatására), mert a régies nyelv zavarba ejti a színezt és közönséget. — Frigyesi András a színház nevelőfunkcióját hangsúlyozta, melyet véleménye szerint jól szolgáltak ezek a bemutatók. Ha elmaradnak — a nevelőhatás szegényedik.

Pándi Pál elhatárolta a vitát attól, amit a klasszikusok aktualizálásáról Major Tamással folytatott. Itt a művek szövegének átfarmálásáról van szó; részben eszmei átalakításról, részben az ún. „kisplasztikáról”. Ez utóbbi, átfarmálván a szavakat, igealakokat stb. — áthangolja a mű közegét, az új szöveg már nem az eredeti megfelelője. Nem kulturális vétség, ha valaki átír egy régi művet, de az átírás módja, mértéke — vitatéma. Ha a múltó idők nyelvét egyre mai dramaturgiai igényekhez szabjuk, akkor nincs vége az átírásnak, s a művek esztétikai hitelessége elvész. A hitelességről van szó, ezt a problémát a színház megkerüli. Nem a szöveget kell átírni, a rendezőnek kell összekötővé lenni a múlt és jelen között. Közös gondunk, hogy a hagyományt összekössük a jelennel, sőt a holnappal, úgy élve át a múltat, mint a jövőbe vezető utat. A kulturális formák fejlődése is ezt az összefüggést mutatja. Ha erőszakosan belenyúlunk ebbe, megzavarjuk az objektív értékelést, és aztán „újra kell gombolni a kabátot”. — Nagy Miklós különbséget tett átdolgozás és átfarmálás között. A Csák-drámát az utóbbinak minősítette, mely esztétikailag akkor sem állná meg a helyét ha az átíró társszerzőként tüntetné föl a színlap. Keresztury mai, az eredeti műétől jócskán eltérő történelmi eszméi csak halvány szavakban juthatnak érvényre, mert a mű alapselekménye és ebből fakadó drámai tetterendszeré — nem engedi. Az átírás tehát saját célját sem szolgálta jól. — Zemplényi Ferenc a régi, költői értékű drámák költői értékeit is közvetíteni tudó játéktílus hiányát róta föl a színházaknak. A klasszikusok sikeres színrevitelének nagyobb nehézsége ez, mint a szöveg avultsága. — Angyal Endre a problémát a romantikus drámára szűkítette — némi joggal. Vörösmarty-renezánszot sürgett a színpadon, hasonlóan a Slowaczi- és Grillparzer-renezánszhoz. — Bécsy Tamás javasolta, hogy miután az irodalomtörténészek megjelölték az elfogadható határt, ameddig az átdolgozás a mű hitelessé-

gének veszélyeztetése nélkül elmehet, a színház képviselői is tegyék meg ezt a maguk részéről. Általánosságban a „színházi igény” is lehet egyoldalú.

Malonyai Dezső a kérdést olyan a formában tartja helyesnek: meddig mehet el a színház abban, hogy a klasszikus művet befogadhatóvá tegye a közönség számára? Elismeri, hogy a beavatkozás mértékének meghatározása szükséges, de csak a közönségnevelés szempontjával együtt. Erről a színház nem mondhat le.

Nagy Péter válaszában a probléma közös elvek szerinti megoldásának szükségességét emelte ki. Mindnyájan élő színházat akarunk és nem színházi múzeumot. A Nemzeti Színház programját nagyra tartja. Közös érdek, hogy ez maximális művészi hitellel realizálódjék. A nyelvi „göcsörtösségtől” való színházi írtózást nem tartja indokoltnak: a színész azért a nyelv művésze, hogy ki tudja mondani azt, ami másnak nehéz lenne. Ha már az enyhe archaizmusokat (félmúltat) kiírtásra ítéljük, akkor a nyelvi helyettesítésben nincs határ. A dramaturgiai átdolgozások szükségességét elismeri, a nyelvi átdolgozást kevésbé, az eszmei átalakítást egyáltalán nem. Ha egy művet credeti tartalmával, eszmeiségével nem vállalhatunk, akkor a könyvespolcon kell hagyni. Hangsúlyozta, hogy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság a kérdés napirendre tűzésével kifejezte: a színházak ilyen irányú törekvéseit fontosnak tartja, és a pozitív, hiteles megoldást saját gondjának is tekinti.

BÉCSY TAMÁS